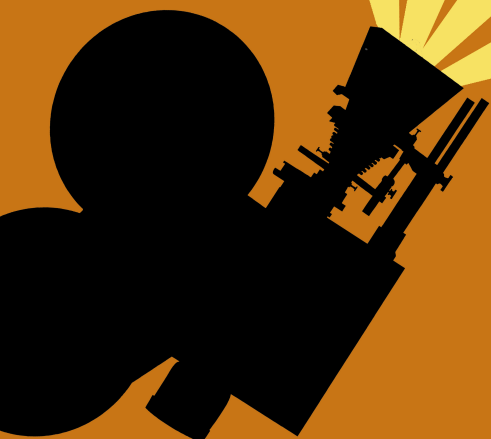

**ELEKTRONISK TIDSKRIFT
FÖR KONFERENSEN
MUSIK & SAMHÄLLE**

M&STE

NR. 5 : 2018

M&STE: elektronisk tidskrift för konferensen Musik & samhälle Nr 5, 2018

ISSN: 2002-4622

Redaktion: Mikael Askander och Johan A. Lundin

Kontakt: Mikael.Askander@kultur.lu.se och Johan.Lundin@mau.se

Hemsida: <https://www.kultur.lu.se/forskning/konferenser/musik-och-samhalle/>

Omslag: Julius Lundin

"Musik & samhälle" finns också på Facebook: <https://www.facebook.com/Musik-och-samh%C3%A4lle-1529924297269488/?fref=ts>

Konferensen Musik och samhälle är ett samarbete mellan ABF och Lunds universitet, Institutionen för kulturvetenskaper.

Innehåll

Redaktörerna har ordet.....3

Sofie Bergkvist

Popstad Lund – när musiken hamnar på museum.....4

Johan A. Lundin

“Rock around the Clock”– Låten, filmen, ungdomarna och den svarslösa
professorn.....9

Hillevi Ganetz

Att göra en artist: Genus och etnicitet i en svensk talang-reality.....15

Jacob Westergaard Madsen

Populaermusikken på museum.....22

Sofie Tedenstad Svebring

Om livet som musikvideonörd och varför jag ägnar mig åt att skapa en
hel webbportal om musikvideor.....26

Mikael Askander

Immigration, Paper Planes, and a Ka-Ching! Understanding Music Videos
Through the Concept of Iconicity.....30

Mikael Askander

Musikvideon som konstverk. Utställningen My Music.....41

Författarpresentationer.....46

Redaktörerna har ordet

Den skarpsynte märker kanske att vi till detta nummer har ändrat lite i layouten; annat typsnitt och sidutseende är alltså inte en synvilla! Dessutom kan konstateras att ett par av artiklarna i detta nummer är återpubliceringar av texter som tidigare har gått att läsa i de båda volymerna *Intro* och *Coda* (2012 resp. 2014).

Musik kommer sällan ensam. Musik är alltid involverad i andra kontexter och i andra former av uttryck som skapar en helhet. Exempelvis tycks människan i alla tider ha strävat efter olika typer av visualiseringar av musik: när musiken framförs live från en scen, när musiken förpackas i skivans format, med skivomslag; i film och i musikvideor, och i våra dagar på hemsidor och plattformar av olika slag. I detta nummer av *M&STE* har vi lagt tonvikten vid just musikens olika visuella sammanhang.

Hillevi Ganetz tar sig an att diskutera hur TV-programmet *Fame factory* skapade stereotypiska föreställningar om manliga och kvinnliga artister. I artikeln "Att göra en artist: Genus och etnicitet i en svensk talang-reality" framgår det tydligt att de kvinnliga artisterna gavs mindre utrymme att uttrycka sin individualitet. Denna text har tidigare varit publicerad i *Intro*.

När popmusiken flyttar in på museum, ja det skriver Sofie Bergqvist om i sin artikel. Hon berättar om arbetet med utställningen Popstad Lund som öppnade på Kulturen i Lund 2011. Denna byggde på minnen, berättelser, bilder och föremål som samlats in via Facebook. Texten här har tidigare varit publicerad i *Coda*.

Även Jacob Westergaard Madsen riktar blickarna mot musiken som del av museiverksamhet. I artikeln "Populærmusikken på museum" ställer han sig frågan hur det kan komma sig att det i vår samtid växer fram museer och utställningar för en kulturpolitiskt sett marginaliserad uttrycksform. Även denna text har tidigare varit publicerad i *Coda*.

Johan Lundin har letat i byrålådorna och hittat en tidigare utgiven text om låten och filmen *Rock around the Clock*. Här ges en initierad skildring av låtens och filmens effekter i dess samtid.

Sofie Tedenstad Svebring har under ett antal år drivit "Musikvideoportalen" på nätet, och här berättar hon om hur den kom till, och om sin syn på olika typer av musikvideor. Tedenstad Svebring skriver för närvarande också på en bok om just musikvideor.

Mikael Askander behandlar i sin artikel musikvideos väsen, och visar hur musik och rörliga bilder samverkar i skapandet av betydelser. Som huvudexempel lyfts M.I.A:s låt och musikvideo *Paper Planes* fram och diskuteras.

Samme Askander bidrar också med en text om den musikvideoutställning han i tidigare i år besökte på konstmuseet Arken, i Ishøj utanför Köpenhamn. Här stod musikvideos relation till bildkonst och bildkonstnärer i fokus för tematiken.

Läs och njut! Och notera: nästa nummer av *M&STE* viks åt temat "musik och hälsa", med utgångspunkt i 2018 års konferens Musik och samhälle, på detta tema.

Mikael Askander
Johan Lundin

Popstad Lund

– när musiken hamnar på museum

Sofie Bergkvist

Musik och minnen

När jag var 14 år flyttade min bästa vän från Västerås, där vi bodde, till Malmö. Vi fortsatte träffas på lov och helger och spenderade timmar i telefon. En sommar, ett par år senare hade hon med sig ett kassetband när hon kom och hälsade på. ”Det här, Lina, ska du lyssna på! Det är ett lundaband som heter Sinners. Dom är jättebra – och så är det lite annat bra som jag tror du kan gilla.” Med den kassetten blev musiken det viktigaste i mitt liv. Jag började köpa skivor, gå på spelningar, drömma om ett eget band och förälska mig i snygga sångare och gitarrister. Jag upptäckte fler band jag gillade och var inte längre den som var ensam kvar, utan var tjejen som kunde musik och hade en identitet som musikälskare.

(Lina, Lund)

Om det är något som har varit fascinerande med att arbeta med utställningen Popstad Lund på Kulturen*, så är det alla minnen jag fått höra från vitt skilda människor som alla har en egen koppling till Lund och musiken under 1970- 1980- och 1990-talen. Oavsett om det har rört sig om föräldrar till mina barns kompisar, mina vänner eller vänners vänner och avlägsna bekanta, så har nästan alla haft en historia att berätta med koppling till Lund och musiklivet under perioden som Popstad Lund handlar om. Någon har själv spelat i band. Någon kände någon som spelade i ett band. Någon drev klubbar. Någon gjorde fanzines (musiktidningar gjorda av fans). Någon minns en konsert. Någon minns kampen för Mejeriet. Det tycks som att den era som fångades i projektet Popstad Lund verkligen bar på något speciellt, som har präglat människor och gett dem minnen värda att återberätta.

Projektet Popstad Lund startade som en insamling av minnen. Anders Mildner, Petter Lönegård och Martin Persson, alla tre lundasöner, startade en facebookside för att låta de som var med själva beskriva perioden 1971 – 1996 genom bilder, berättelser och objekt. Mildner beskriver sin återkomst till sin barndoms och ungdoms Lund efter att ha bott på andra platser under lång tid. Han upplevde att staden hade förändrats och att den förändringen inte heller fanns dokumenterad eller beskriven i någon litteratur eller annat material (Kulturens årsbok 2011). De tre initiativtagarna vände sig till Kulturen i Lund med en fråga om de kunde göra en utställning om epoken, och på så vis skapa en historieskrivning om perioden.

Musik och museum

Frågan kom till Kulturen tidigt år 2010. Museet tvekade. Kunde det bli intressant? Vad skulle det handla om egentligen? Var det museets uppdrag att skildra den här tiden? Och hör popmusik verkligen hemma på just detta museum? Idag finns flertalet museer som handlar om musik i Sverige och andra länder. I Sverige öppnade ABBA – *the Museum* sina portar till

en historia om ett band. I Norge finns *Popsenteret* i Oslo liksom *Rockheim* i Trondheim. Musik- och Teatermuseet i Stockholm har visserligen funnits i över 100 år, men har nyligen uppdaterat sin verksamhet genom fusionen med teatermuseet och en ny interaktiv utställning. Det verkar kanske självklart att musik hör hemma på ett museum som Kulturen. Men ändå var det inte alldeles självklart i början av 2010.

Samtidigt som Kulturen funderade växte facebooksidan. Folk lade till nya bilder. Bilderna fick beskrivningar om vem som var med, de fick namn, fotograf, platsbeskrivning och känslor kopplade till sig. Fler människor började gilla sidan och när nya människor taggades i bilder fick fler och fler kännedom om sidan. Det blev uppenbart att ämnet engagerade många människor.

Det blev också uppenbart att det som människor beskrev inte bara handlade om musik, band och bandmedlemmar. Bilder på gatumiljöer, byggnader och bilar engagerade. Bilder på människor väckte minnen om vänner sedan länge, relationer och om de som kanske inte längre finns bland oss. Förvånansvärt många inlägg handlade om mat. Minnen om vad man ätit och inte ätit, var man ätit och inte, bidrog till diskussionerna. Det handlade också om teknik, om kassetband, LP- och CD-skivor, portastudior, freestyle-bandspelare, och musikinstrument. Inte minst handlade det om platser som inte längre fanns - klubblokaler, skivaffärer, replokaler. Det handlade även om kreativitet och engagemang, om gör-det-självkultur i en tid långt innan dataprogrammet Garageband och fenomenet crowd-sourcing.

I och med det som hände på Facebook blev det lättare för Kulturen att säga ja. Musiken kunde bli en ingång till att berätta om Lund och dess människor och platser. Dessutom fanns en poäng med att testa nya metoder på Kulturen. Att använda sociala medier för att samla kunskap var nytt, intressant och utmanande. En utmaning var att hänga med i och lära sig hantera diskussionerna på facebooksidan. Vad vågar ett museum dela med sig av? Hur mycket kan publiken släppas in som medskapare? Hur få folk att bäst engagera sig? En annan utmaning var att skapa en verklig utställning utifrån det som berättades där och engagerade folk. Bilderna som delades på Facebook var inte rakt av användbara i en fysisk utställning. Dels fanns upphovsrättsliga frågor som måste lösas. Dels behövde ett museum mer än bara bilder för att göra en utställning. Dessutom behövdes föremål.

Musikens objekt

För att få in fysiska föremål arrangerade museet insamlingskvällar. De personer som hade sparat saker på sina vindar och lådor fick möjlighet att låna ut sina saker till utställningen och på så vis bidra till historieskrivningen. Insamlingskvällarna ordnades som vinylbarer med DJ och ölförsäljning. De som hade med sig bidrag till utställningen fick gratis inträde. Under kvällen köade folk för att lämna in sina saker och berätta sin historia. I kön träffade de gamla vänner och bekanta. De började prata om vad de hade med sig. Kvällarna bidrog till ett frosseri i nostalgi. De som lämnade saker fick ett lånekvitto på sina bidrag och fick möjlighet att berätta sin historia för Kulturens intendent. Det som lämnades in blev grunden till utställningen. Det var alltså publikens val som styrde innehållet, inte Kulturens medarbetare och ansvariga.

Vad lämnade folk in? Det var många affischer, en del brev, en hel del skivor och några biljetter. Museet fick några låttexter och dagboksanteckningar, massor av bilder och foton och små minnessaker. Gemensamt för mycket av det som kom in var att det var platt,

tvådimensionellt och mycket av papper. Det är svårt att göra utställningar med papper och tvådimensionella föremål. Alltså ville museet gärna ha även tredimensionella föremål att ställa ut. För de föremålen fick vi jobba hårdare. För att få människor att dela med sig av sina dyrgrisar till instrument, möbler, kläder och andra större saker krävs att de känner förtroende för de som arbetar på museet. De behöver veta att sakerna tas väl om hand, att deras historia berättas på ett bra sätt och att de får tillbaka dem senare. De behöver också förstå lite mer kring hur museer arbetar, på vilket sätt deras speciella minnen är intressanta för museipubliken. Där skiljer sig facebook-mediet en del från utställningsmediet. Facebook är tvådimensionellt, och det följer en logik som många människor idag känner till. Musei- och utställningsvärlden är däremot inte känd för att vara öppen, tillåtande och användargenererad.

Mitt arbete som projektledare och producent handlade därför mycket om att bygga det här förtroendet, att förklara på Facebook vad vi höll på med, att träffa människor och prata med dem, intervjua dem och också samla in saker. Vi gjorde om Kulturens lastbil till turnébuss och använde den för att åka runt och samla in saker till utställningen. Med hjälp av den fick vi in de större sakerna som kunde bilda utställningens fysiska uttryck. Vår formgivare Lena Hilbertsdotter jobbade för att hitta en form som kunde ta hand om de tvådimensionella saker vi fått in också. Så småningom anställdes även en pedagog (Håkan Kihlström) och en rekvisitör (Thea Davidsson). Pedagogen tog fram en lärarhandledning för utställningen och arbetade tillsammans med museets programavdelning för att skapa aktiviteter kring utställningen när den var öppen. Rekvisitörens arbete var lika ovärderligt genom hennes arbete att samla in material som kunde fylla miljöer med rätt saker och möbler.

Ganska snart efter att jag kommit in i projektet frågade vi på facebooksidan vad följarna ville se i utställningen. Flera svarade att de ville se miljöer. De ville se en replokal, ett tonårsrum, en skivaffär, spelställen – platser som inte längre finns, platser förknippade med minnen och med nostalgi.

Musik och nostalgi

”Nostalgi är en bergsäker tillväxtbransch” skrev journalisten Jenny Damberg passande 2010 i *Fokus* (<http://www.fokus.se/2010/11/framtidens-melodi/>). Så här fyra år senare kan vi säga att hon har haft rätt. Tillbakablickar och nytolkningar av äldre musik florerar i TV (Så mycket bättre, Idol, Tack för musiken m.fl.). Retrotrender i mode och heminredning har hängit med i flera år. I storstäderna vurmar medelklassen i medelåldern för surdegsbröd, hemmagjorda korvar och syrade grönsaker i försök att återuppliva och hålla fast vid gamla kunskaper.

Att en utställning som får sin kraft från nostalgi föreslogs för Kulturen 2010 och öppnade 2011 är knappast en slump. Dessutom var initiativtagarna alla i 40-årsåldern. De blickade tillbaka som många gör i den åldern och såg och oroade sig för en tid som höll på att falla i glömska. Samtidigt ska nostalgi som kraft inte underskattas eller ringaktas. Museibranschen är sprungen ur en rädsla för att delar av historien håller på att gå förlorade. Kulturen (och Skansen) skapades av män som oroades över att det moderna samhället höll på att utrota gamla traditioner och arbetssätt. Museerna har som en av sina uppgifter att appellera till människors känsla för det förgångna, och nostalgin är en mäktig kraft att använda då.

Musik och historien

Så vad händer när musikens minnen och objekt hamnar på museum? Låt mig beskriva hur skapandet av miljöerna gick till, och sedan togs emot, så tror jag att jag kan ge en del av svaret. När vi fått svar på att folk ville se miljöer i utställningen fortsatte vi med att fråga vad som skulle finnas i miljön. Vad ska finnas i replokalen till exempel? Svaren vi fick bildade en lång kommentarsföljd på Facebook med allt från en nedsutten, smutsig soffa, ett gammalt kylskåp, ett trumset till snus i taket, affischer på väggarna och en äcklig lukt. Listan kunde vi ge till vår rekvisitör, som började fylla rummet. När vi hade svårt att få tag på saker kunde vi efterlysa dem på facebooksidan och någon "gillare" som råkade ha just den saken kunde komma till museet och lämna in den. När miljön började bli färdig kunde vi åter be någon komma och titta på miljön och "godkänna" den och fixa de sista detaljerna (som en sur lapp på trumsetet där trummornas ägare påminner andra som delar lokalerna att "ge fan i mitt trumset!"). Miljön skulle vara sunkig, äcklig och lukta illa, och tro mig – det luktade inte fräscht därinne. Vi hade byggt miljön i en av Kulturens fasta montrar i vår utställningslokal. Miljön befann sig alltså bakom glas. Och trots sunkigt ljus och gamla fimpar och snusprillor i taket tyckte besökarna sedan att det såg för prydligt och rent ut i miljön.

Det händer något när museer försöker återskapa en miljö och sätter den bakom monterglas. Den höjs upp, förfinas och blir med ens både mer värdefull och mer av ett kulturarv. Stefan Bohman skriver i *Museer och Kulturarv* (Bohman och Palmqvist, 1997) om äkthet på museer. Han menar att en miljö kan kännas äkta i publikens ögon, men att den därför ändå inte behöver spegla den sanna historien. Publiken kan vara väl medveten om det, men det spelar inte så stor roll för deras upplevelse. För de vet att museerna är en representation av verkligheten, och känslan museerna skapar kan ändå ge det besökarna vill ha.

Musik och samhälle

Det vi gjorde i Popstad Lund-utställningen var att lyfta en era tillsammans med dess minnen, objekt och känslor till något som var värt att minnas och känna något för. Samtidigt kunde den nya kunskapen bli en grund för insikter om Lund som stad och hur den har förändrats genom åren. En fråga som oundvikligen ställs i och med Popstad Lunds avgränsning i tid vid 1996 var: vad hände sedan? Var det något som tog slut då och varför gjorde det det? Avgränsningen sattes från början av initiativtagarna utifrån att det var i slutet av 1990-talet som den digitala revolutionen började, och bilder och musik började finnas digitalt på ett annat sätt än tidigare. Det var 1996 som Lund fick utmärkelsen Popstad av Sveriges Radio P3, men var den tiden också en vändpunkt i Lunds historia? Idag råder ingen tvekan om att Malmö har initiativet när det gäller musik, populärkultur och alternativscen. Jag ställde frågan om vad som hände med Lund till Per Sunding på Tambourine studios som startade i Lund men flyttade till Malmö. Hans svar var: "Det var inte Lund som förändrades. Det var Malmö." Om han har rätt är det kanske också en pusselbit i Lunds historia. Om inte Malmö hade byggt en högskola, och en ny trendig stadsdel vid havet, en bro till kontinenten och satsat på nya tjänsteföretag hade kanske inte heller den era som utställningen och facebooksidan beskriver blivit lika viktig att bevara, beskriva och avgränsa.

Att musiklivet, kulturen och populärkulturen är viktiga för samhället råder det ändå inga tvivel om. Om det vittnar det stora engagemang som Popstad Lund genererade under de

år då projektet pågick. Rent konkret är det också så att de som byggde upp Lunds kulturliv under 1970- 1980 och 1990-talen idag är personer som arbetar inom inflytelserika jobb och i allra högsta grad påverkar samhället. Den kreativitet och uppfinningsrikedom som de använde sig av i sin ungdom har nu etablerat sig i samhället, med mer eller mindre rebelliskhet kvar.

* Utställningen Popstad Lund handlade om tiden 1971 – 1996 när Lund var en metropol för musiklivet i Sverige. Det var till Lund som de stora banden kom när de spelade. På Olympen spelade stjärnor som Kiss, Depeche Mode, Patti Smith, Frank Zappa, The Jam, Nina Hagen, the Clash, Lou Reed, Sweet och många många fler. Lund hade också en livaktig scen för lokala band, med massor av spelställen, entusiastiska konsertarrangörer och en gör-det-självanda som är svårslagen. Utställningen *Popstad Lund – 25 år av engagemang* stod på Kulturen från oktober 2011 – december 2012.

[Texten är tidigare publicerad i: *Coda. Andra antologin om Musik och Samhälle* (red. Mikael Askander, Johan A. Lundin, Johan Söderman), Malmö: Kira förlag 2014]

Författarpresentationer

Mikael Askander är docent i intermediala studier, och verksam som forskare och lärare i detta ämne vid Lunds universitet. Hans forskningsintressen kretsar kring litteratur, poesi, musikvideor, mediehistoria och alla former av populärkultur. Askander ingår i kommittén för konferensen Musik och samhälle, och är också redaktör för *M&STE*.

Sofie Bergkvist är utställningsproducent och skribent och producerade utställningen Popstad Lund som öppnade på Kulturen 2011 och byggde på minnen, berättelser, bilder och föremål som samlats in via Facebook. På Kulturen i Lund har Sofie också därefter varit verksam i utställningar om Hasse och Tage och Fokus Sapmi. Vidare har hon bland annat arbetat med Malmö Museer, IKEA Museum, Ystads stadsmuseum och Designmuseet i Toronto. Född 1976 var Sofie syntare på 1980-talet, indiepopare (och lite punkare) på 1990-talet och nostalgisk på 2000-talet. Just nu, år 2018, är några av favoriterna Frida Hyvönen, Regina Spektor och Florence and the Machine.

Hillevi Ganetz har spelat och lyssnat på såväl klassisk musik som populärmusik hela sitt liv. Intresset för musik gjorde att hon 1997 skrev sin avhandling i medie- och kommunikationsvetenskap om rocktexter skrivna av tre kvinnor, nämligen Turid Lundqvist, Eva Dahlgren och Kajsa Grytt. Under tre år (2005-2007) ledde hon, med stöd av Vetenskapsrådet, ett projekt betitlat "Genus och populärmusik". Den artikel som publiceras här stammar ur detta projekt. Idag är hon professor i genusvetenskap vid Stockholms universitet och har hunnit med att studera naturmagasin i SvT och analysera den TV-sända Nobelbanketten. Men nu är det ett projekt om #metoo i Sverige som gäller...

Johan A. Lundin är professor i historia, verksam vid Malmö universitet och Lunds universitet. Han är dessutom redaktör för *M&STE*.

Sofie Tedenstad Svebring, skapare av musikvideoportalen.se, är född 1984 i Värnamo i Småland men bor idag i Halmstad och är aktiv som bland annat musikjournalist och kommunikatör. Sofie har utbildat sig vid Södertörns högskola (journalistik och multimedia) och inom film och skrivande vid bland annat Biskops Arnö Folkhögskola. Sofie har också arbetat med kommunikation åt olika myndigheter. Sofie startade sin första musikvideoblogg för cirka tio år sedan och skriver idag om musikvideor åt bland annat HYMN, Musikvideotoppen och på den egna sajten Musikvideoportalen.

Jacob Westergaard Madsen er museumsinspektør ved Arbejdermuseet i København, hvor han er ansvarlig for udstillinger. Han har tidligere arbejdet som museumsinspektør ved RAGNAROCK – museet for pop, rock og ungdomskultur (åbnet i 2016), hvor han var med til at planlægge udstillinger, opbygge forskningssamarbejder og etablere netværk til musikere og musikbranchen. Jacob har en kandidatgrad i historie og socialvidenskab fra Roskilde Universitet (undervejs studier i Contemporary History på Sussex University og Sociologi på Københavns Universitet).